

Gabriel Garsia
Markes

Oshkora qotillik qissasi

YANGI ASR AVLODI
TOSHKENT
2015

UO‘K: 821.134.2(8)

KBK: 84(7Mek)

M – 26

Markes, Gabriel Garsia

Oshkora qotillik qissasi. / Gabriel Garsia Markes. Nurali Qobul, Anvar Jo‘rabojev, Tohir Qahhor tarjimalari. – T.: Yangi asr avlodi, 2015. – 640 b.

ISBN 978-9943-27-536-2

Nobel mukofoti laureati Gabriel Garsia Markes (1928) jahon adabiyoti ravnaqiga «Yolg‘izlikning yuz yili», «Mustabid paymonasi», «O‘lat izg‘igan kezlarda muhabbat», «Oyqiz, muhabbat, avliyo, shayton va boshqalar» singari durdona romanlari bilan betakror hissa qo‘shgan so‘z san’atkoridir. Adib ayni mahalda «qissa» va «hikoya» janri ustasi, «Oshkora qotillik qissasi» sara asarlardan biri hisoblanadi.

UO‘K: 821.134.2(8)

KBK: 84(7Mek)

Tarjimonlar:

**NURALI QOBUL, ANVAR JO‘RABOJEV,
TOHIR QAHHOR**

ISBN 978-9943-27-536-2

© Gabriel Garsia Markes, «Oshkora qotillik qissasi». «Yangi asr avlodi», 2015.

YOLG'IZLIKNING YUZ YILI

Qatlga hukm etilgan polkovnik Aureliano Buendia devor ostida otishlarini kutarkan, ko'p yillar muqaddam, otasi g'aroyib muz bo'lagini ko'rsatgani olib borgan o'sha olis oqshomni eslaydi. U vaqtlarda Makondo qadim-qadimgi ulkan mavjudotlar tuxumini eslatuvchi oppog'-u silliq xarsanglarga urilib oqadigan shiddatli daryo bo'yidagi yigirma chog'li loyshuvoq uyli kichik bir qishloqcha edi. Dunyo hali endi yuz ochgan kezlar ko'pgina mavjudot-u maxluqotlar, turli-tuman buyumlarning nomi yo'qligidan, ularni imo-ishoralar bilangina ko'rsatishgan. Har yili mart oyida juldurvoqi lo'lilar galasi hushtag-u do'mbiralalar chalib, qishloq chekkasiga chodir tikar va Makondo ahliga olimlarning eng so'ngi ixtirolarini namoyish etishardi. Dastlab ular ohanrabo olib kelishdi. Oriq barmoqlari chumchuq panjasini eslatuvchi norg'ul, sersoqol lo'li Melkiadesning aytishicha, olamning sakkizinchi mo'jizasi bo'lmish ohanrabo makedoniyalik kimyogarlar tomonidan yaratilgan ekan. U ohanraboning xosiyatini xaloyiq oldida rosa qoyillatib namoyish qilardi. Melkiadesning qo'lidagi ikki ohanrabo parchasi tog'ora-yu qozonlar, qo'ra-yu otashkuraklarning joyidan qo'zg'atayotgani, mayishgan taxtalardagi mix-murvatlarning jonholatda o'z-o'zidan sug'urilib chiqmoqchi bo'layotgani-

ni koʻrgan makondoliklar hayratdan yoqa ush-lashardi. Odamlarning qachonlardir izsiz yoʻqol-gan temir buyumlari qidirib topilmagan aynan oʻsha joydan chiqardi. Gʻaroyibotlardan hayrat-langan makondoliklar toʻda-toʻda boʻlib, Melkia-desning ketidan ergashardilar. «Buyumlarning ham joni bor, – derdi loʻli oʻziga xos shevada, – faqat ularning qalbini uygʻota bilish kerak». Aqli-dan ham xayoli chaqqon Xose Arkadio Buendia oʻzicha, odamlarga hozircha naf keltirmayotgan ushbu fan moʻjizasini yer qaʻridan oltin qazib olishda ishlatsa boʻladi-ku, degan xulosaga keldi.

Melkiades rostgoʻy odam edi. «Ohanrabo bu ishga yaramaydi», deya ogohlantirdi u, ammo oʻshanda Xose Arkadio Buendia loʻlilarning ha-lolligiga aslo ishonmasdi, shu bois ham ohan-rabo parchalarini oʻzining xachiri-yu bir qancha ulogʻiga almashtirdi. Roʻzgʻorni sal oʻnglarman, deb shu jonivorlarga koʻz tikkan rafiqasi Ursula Iguaran eriga monelik qilishga uringan edi, «Qa-rab tur, hali seni shunday oltinga koʻmib tashlay-manki, uni qoʻyarga joy topolmay qolasan», deya siltab tashladi eri. Tabiatan toʻng odam boʻlgan Xose Arkadio Buendia soʻzining ustidan chiqish uchun bir necha oy davomida oʻjarlik bilan ish-ladi. U ohanrabo parchalarini qoʻlidan qoʻymay, Melkiades oʻrgatgan afsunni baralla zikr etib, qishloq atrofini, hatto daryo tubini ham qadam-ma-qadam tekshirib chiqdi. Ammo topgani XV asrga mansub, urganda ichi toshga toʻla osh-qovoqdek ovoz chiqaradigan zanglagan sovut boʻldi, xolos. Xose Arkadio Buendianing bu an-tiqa qidiruv ishida qatnashgan toʻrt hamqishlogʻi sovutni parchalab koʻrishganda, ichida suyaklari

naq ohakka aylangan mayit-u umurtqa bo'g'inlari ustida ayol sochi solingan tumor chiqdi.

Mart oyida lo'lilar yana paydo bo'lishdi. Endi ular kattakon durbin-u sathi naq nog'oradek keladigan zarrabin olib kelishdi va bu buyumlarini amsterdamlik yahudiylarning eng yangi ixtirolari, deya ta'riflashdi. Durbinni chodir yoniga o'rnatib, ko'chaning narigi boshiga bir lo'li qizni o'tqazib qo'yishdi. Makondoliklar besh real to'lab, durbindan qarashganda haligi lo'li qiz qo'l yetgudek joyda turgandek tuyilardi. «Fan masofani yo'qotdi, – deya xitob qilardi Melkiades. – Yaqinda odamlar uyidan chiqmay, jahonning istalgan burchagidagi voqea-hodisalarni bemalol ko'radigan bo'lishadi».

Bir kuni ayni jaziramada lo'lilar ulkan zarrabin yordamida g'aroyib tomosha ko'rsatishdi: ko'cha o'rtasiga quruq xas-xashaklarni to'plab, so'ng zarrabin orqali unga quyosh nurlarini to'g'rilashgan ham ediki, g'aram lovullab yonib ketdi. Omadsiz, alamzada Xose Arkadio Buendia-ning miyasiga lop etib, zarrabinni harbiy qurolga aylantirsa-chi, degan fikr keldi. Melkiades bu gal ham uni shashtidan tushirishga urindi. Biroq chiranishlari zoye ketdi, axiri u zarrabinni ohan-rabo parchalari-yu uch oltin yombiga ayirboshlashga ko'ndi. Ursula alamidan yig'ladi. U marhum otasi ming bir azobda topgan bu oltinlarni karavot ostidagi sandiqda saqlar, o'zicha qora kunning yarog'i shu deb yurardi. Xose Arkadio Buendia esa xotinini yupatish o'rniga, olimlarday xavf-xatarni butkul unutilib, zarrabin yordamida tag'in tajribalar o'tkazishda davom etdi. Dushman lashkariga qarshi kurashda zarrabinni

qo'llasa bo'lar, deb avvalo, uni o'z badanida sinab ko'rdi – butun terisi kuyib, a'zoyi badanini yara-chaqa bosdi va anchagacha bitmay yurdi. Uyining yonish-yonmasligini ham sinamoqchi ediyu, hartugul xotini uni bu xavfli niyatdan arang qaytardi. Xose Arkadio Buendia xonasida soatlab xayollariga mustag'riq holda o'tirarkan, eng so'nggi harbiy qurolning strategik imkoniyatlari xususida mulohaza yuritardi. U hatto yangi quroldan foydalanish yuzasidan biron kimsa e'tiroz bildirolmaydigan darajada nihoyatda ravon yozilgan qo'llanma tuzdi. Tajribalari haqida guvohlik beruvchi ma'lumotlar hamda qator chizmalar sharhi ilova qilingan qo'llanmasini hukumat vakillariga eltish uchun maxsus chopar ham yuborildi. U tog'-u toshlardan oshib, botqoqlarda adashib, asov daryolarni kechib, vahshiy jonivorlar ta'qibiga uchrab, yolg'izlik azobini chekib, arang o'lat-u zahmatni chetlab, nihoyat kattakon pochta yo'liga chiqdi. O'sha yillari shaharga borish amri maholligiga qaramay, hukumatning birgina chorlovi bilan Xose Arkadio Buendia shoshilinch yetib borishga-yu harbiy qo'mondonlarga ixtirosini ko'rsatib, hatto ularga «oftob jangi» san'atini shaxsan o'rgatishga rozilik bergan edi. U bir necha yil davomida maktubiga javob kutdi. Axiri, intiqlik joniga tekkach, Melkiadesga, yana omadsizlikka uchradim, deya hasrat qildi. Lo'li tanti ekan: zarrabinni olib, oltinlarini qaytarib berdi, hatto unga Portugaliyada chop etilgan dengiz xaritalari-yu turli-tuman dengizchilik asboblarini sovg'a qildi. Melkiades, Xose Arkadio Buendiaga usturlab, bussol, sekstant kabi burchak o'lchov asboblaridan foydalanishni o'rganishi uchun ro-

hib Xerman asarlarining qisqacha bayonini ham yozib berdi. Cheksiz davom etgan yog'ingarchilik mavsumida Xose Arkadio Buendia hovli to'ridagi maxsus jihozlangan xilvat xonaga qamalgancha, asboblarni yordamida turli tajribalar o'tkazardi. Ro'zg'or ishlarini butkul unutib, kechalari yulduzlar harakatini kuzatar, hovlidan beri kelmas edi. Osmonning eng yuqori nuqtasini aniqlash usulini topishga uringan kunlarning birida uni oftob urishiga oz qoldi.

Asboblarni puxta o'rgangach, makon haqida aniq bir xulosaga keldi. U endi xonasidan chiqmay notanish dengizlarda suzar, qit'alarni bema'lol tadqiq etar, u yerdagi odamlar bilan xayolan suhbat qurardi. Ayni o'sha kezlarda u o'zi bilan o'zi gaplashadigan odat chiqardi. Ursula bolalari bilan banan, malanga, manioka, yams, auyyamaga¹ ishlov berib, dalada azob chekayotgan mahal u aslo pinagini buzmay, xonada u yoqdan-bu yoqqa yurib, o'zi bilan o'zi suhbatlashardi. Ammo ko'p o'tmay, Xose Arkadio Buendianing qaynoq faoliyati birdan so'nib, g'alati holatga tushdi. Bir necha kun hayratomuz taxminlarni o'zicha g'o'ldirab, go'yo afsun tekkan misoli kalovlanib yurdi. Nihoyat, dekabr oyining seshanba kunlaridan birida, ayni choshgoh mahali ich-etini tirnayotgan o'sha taxminlarini lop etib, to'kib soldi. Farzandlar xotirasida umrbod muhrlangani shu bo'ldiki, bedorlig-u uzoq mashaqqatli mehnatdan azoblangan ota isitmalayotgan odamday qalt-qalt titrab, xontaxtaning to'riga kelib o'tir-

¹ Malanga, manioka va yams – ildizmevali o'simliklar; auyyama – oshqovoq (hinducha).

di-da, ulugʻvor qiyofada va tantanavor ohangda oʻz kashfiyotini oshkor etdi:

– Yer xuddi apelsinga oʻxshash dumaloq boʻladi, bolalarim.

Bu gap Ursulaning sabr kosasini toʻldirib yubordi. «Agar siz, – dedi u eriga jahl aralash, – aqldan ozgan boʻlsangiz, mayli ozavering, biroq Xudo xayringizni bersin, anavi loʻlilarning uydirmalari-yu safsatalari bilan bolalarimning boshini aslo qotirmang». Xotini jahlini jilovl olmay usturlabini polga uloqtirganida ham Xose Arkadio Buendia seskanmay, beparvo oʻtiraverdi. Keyin yangi usturlab yasadi va xonasiga qishloq erkaklarini yigʻdi. Xonadon sohibi ularga tushunarsiz gʻalati yozuvlarini sinchiklab: «Agar Sharq tomonga ogʻishmay suzilsa, oxiri Gʻarbdan, yaʼni yoʻlga chiqilgan ayni oʻsha manzil-u makonga qaytib kelish muqarrar», – dedi. Hamqishloqlari: «Xose Arkadio Buendia, aqldan ozibdi-da», – deb oʻylashdi, ammo Melkiades paydo boʻldi-yu, bu fikrni butkul chippakka chiqardi. Oliyjanob loʻli butun qishloq ahli oldida Xose Arkadio Buendianing aqliga tasanno oʻqidi. Melkiadesning aytishicha, Makondo ahli bexabar bu haqiqat fanda allaqachon tasdigʻini topganmish, biroq Xose Arkadio Buendia birgina astronomik kuzatishlar orqali buni mustaqil kashf etibdi. Melkiades uning zakovatiga tan berib, keyinchalik butun qishloq taqdiriga taʼsir koʻrsatgan kimyo laboratoriyasi asboblarini unga hadya qildi.

Oʻshanda Melkiades negadir tez qartaya boshladi. U ilk bor qishloqqa kelganida, Xose Arkadio Buendiaga tengdoshdek tuyilardi. Buendia esa hamon bardam-baquvvat, eng asov otni ham qu-

logʻidan mahkam tutib, bir urinishda yerga qulatilishga qodir edi. Loʻlini qandaydir nomaʼlum, lekin oʻjar xastalik asta-sekin yemirib borayotganga oʻxshardi. Aslida Melkiadesni adoyi tamom qilgani bu – ovorayi jahon boʻlib, sarson-sargardonlikda kechgan yillar davomida orttirgan turli kasalliklarning asorati edi. U Xose Arkadio Buendiaga laboratoriyani jihozlashda yordamlasharkan, qayerga bormasin nuqul ajal taʼqib etayotgani, lekin uni batamom qulatilishga jazm qilolmayotgani haqida soʻzladi. U insoniyat boshiga tushgan hamma balo-yu ofatlardan bus-butun chiqqan edi. Melkiades Eronda – qoʻtir, Maland arxipelagida – zangila, Iskandariyada – moxov, Yaponiyada – buhron, Madagaskarda – vaboga yoʻliqqanida ham, Sitsiliya orolidagi zilzilda ham, Magellan boʻgʻozida kema halokatiga uchraganida ham omon qolgan edi. Nostradamus¹ sirlarining chuqur mohiyatiga yetishni koʻngliga tugib, shuhratning achchiq mevasidan tatigan bu gʻaroyib kimsaning yuzi doimo tund, osiyoliklarniki kabi qisq, oʻtkir koʻzlari goʻyoki buyumlarning teskari tomonini ham koʻra oladigandek tuyilardi. U soyaboni qargʻaning yoziq qanotlariga monand katta shlyapa, naq bir asrlik mogʻor bosgan yagʻir nimcha kiyib yurardi. Donishmandligi-yu sirli qiyofasiga qaramay, u aslida hamma kabi oddiy odam boʻlib, hayotni sevgani bois hamma qatori noxush kundalik turmush tashvishlariga koʻmilib yashardi. Chol borgan sari madorini quritayotgan qarilikdan zorlanar, yoʻqsillik azobidan qiynalar, zangila kasaliga

¹ Nostradamus (1503 – 1566) – fransuz astrologi va tabi-bi, «Asr» kitobining muallifi.

duchor bo'lgani oqibatida tishlari to'kilganidan buyon mutlaqo kulmay qo'ygandi. Melkiades qalbining tub-tubidagi sir-asrorini Xose Arkadio Buendiaga so'ylagan kundan boshlab, ikkisi qiyomatli og'a-iniga aylanib qolishgan edi. Lo'lining aql bovar qilmas naqlari, ayniqsa, bolalarni hayajonga solardi. Besh yashar Aureliano oynalari quyosh nurida tovlanayotgan deraza yonida o'tirgan Melkiadesni bir umrga esdan chiqarmadi. Lo'lining organ tovushi yanglig' sokin ovozi miyaning eng zulmat burchaklariga ham singlar, mehmonning ikki chakkasidan ter issiqda eriyotgan yog' kabi betinim oqar edi. Aureliano-ni akasi Xose Arkadio Melkiadesning ayni shu g'aroyib holatdagi siymosini o'z avlodlariga ota meros bir xotirov sifatida yetkazdi.

Ursulaga lo'li aslo yoqmadi. Aksiga olib, Melkiades ham ayol laboratoriyaga kirib kelishi bilan xorli simob quyilgan shishani bexosdan sindirib qo'ydi. Bir zumda butun xonani tutgan yoqimsiz hid Ursulaning dimog'iga urildi:

– Shayton shunday sasiydi, – dedi jirkanib.

– Aksincha, – e'tiroz bildirdi Melkiades. – Aytishlaricha, shaytondan oltingugurt anqirkan, bunda esa ozgina sulema¹ bor, xolos.

Donishmand lo'li ana shunday nasihatimiz ohangda hidlarning shaytoniy xususiyatlari to'g'risida uzoq safsata sotdi. Ursula uning gaplariga mutlaqo parvo qilmay, bolalarini ibodatga olib chiqdi. O'sha kundan boshlab, bu o'tkir hid unga doimo Melkiadesni eslatadigan bo'ldi.

– Qozon, dahana, retorta, elak va filtrlarni hisobga olmaganda, odmigina bu laboratoriya od-

¹ Sulema – zaharli oq kukun, simob xorlid.

Bu tanishuv parchasidir. Asarning to'liq versiyasi
<https://kitobxon.com/uz/asar/4142> saytida.

Бу танишув парчасидир. Асарнинг тўлиқ версияси
<https://kitobxon.com/uz/asar/4142> сайтида.

Это был ознакомительный отрывок. Полную версию
можно найти на сайте
<https://kitobxon.com/ru/asar/4142>